

УДК 304.5

ІНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ОБ'ЄКТІВ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

Тамара МАЗУР,
кандидат юридичних наук,
заступник Міністра культури України

АНОТАЦІЯ

У статті досліджується досвід Великої Британії у сфері інституційно-правового забезпечення захисту об'єктів культурної спадщини. На основі аналізу законодавчих актів у сфері охорони історико-культурних пам'яток розкрито англійську модель реалізації відповідної державної політики. Акцентовано увагу на ефективності правової регламентації партнерства держави, бізнесу і громадян, що створює атмосферу оптимального співвідношення колективної та індивідуальної відповідальності. Обґрунтовано, що для України, незважаючи на істотні відмінності в системі інституційних і законодавчих механізмів охорони культурної спадщини, корисним може бути британський досвід забезпечення участі громадськості й благодійних організацій у збереженні історико-культурних об'єктів, залучення додаткових коштів для фінансування галузі культури, захисту культурних цінностей під час військових операцій.

Ключові слова: право, законодавство, охорона культурної спадщини, об'єкти культурної спадщини, пам'ятки.

INSTITUTIONAL AND LEGAL PROVIDING OF THE CULTURAL HERITAGE PROTECTION IN THE GREAT BRITAIN

Tamara MAZUR,
Candidate of Law Sciences,
Deputy Minister of Culture of Ukraine

SUMMARY

In the article the UK's experience in the sphere of institutional and legal providing of the cultural heritage protection is explored. Based on the analysis of legislative acts on the historical and cultural memorials protection, the English model of the implementation of the relevant state policy is revealed. Emphasis is placed on the effectiveness of legal regulation of partnership between the state, business and citizens, which creates an atmosphere of optimal balance of collective and individual responsibility. It is substantiated that, despite significant differences in the system of institutional and legislative mechanisms for the cultural heritage protection, the British experience in providing of public and charitable organizations participation in the historical and cultural objects preservation, raising additional funds for financing the cultural sector, protection of cultural heritage values during military operations may be useful for Ukraine.

Key words: law, legislation, cultural heritage protection, cultural heritage objects, memorials.

Постановка проблеми. Ставлення будь-якої країни до захисту і збереження національної та світової культурної спадщини є свідченням цивілізованості держави, її поваги до свого народу, його історичних і культурних надбань, а також до міжнародної спільноти і загальнолюдських цінностей. Охорона пам'яток культури є спільним завданням усього людства. Україна, як і більшість держав світу, визначає цю сферу діяльності однією з пріоритетних. В умовах пошуку шляхів удосконалення української державної культурної політики щодо захисту культурної спадщини та відповідної правової регламентації корисним є аналіз позитивного досвіду Великої Британії із зазначених питань.

Актуальність теми дослідження пов'язана з тим, що системний підхід у галузі збереження природної і культурної спадщини неможливий без вирішення правових питань. Сьогодні відсутні комплексні дослідження правового регулювання охорони культурної спадщини в контексті осмислення зарубіжного досвіду з метою можливого використання його окремих елементів в Україні. Пропонується стаття є продовженням серії авторських робіт [1; 2], присвячених аналізу зарубіжного досвіду та виробленню на його основі пропозицій щодо вдосконалення національного пам'яткоохоронного законодавства.

Стан дослідження. Вивченню особливостей державної політики у сфері охорони культурної спадщини на між-

народному рівні та в окремих державах присвятили свої праці такі вітчизняні науковці, як: В. Акуленко, Г. Андрес, В. Базелюк, Ю. Богущий, К. Гевель, Т. Катаргіна, С. Кот, Н. Кузьмич, Т. Курило, О. Мельничук, І. Мишак, О. Рибчинський, М. Старчиков, О. Усенко, Н. Фесенко, В. Холодок, С. Чукут, Ю. Юринець та інші. Серед зарубіжних дослідників слід назвати С. Бонда, Р. Епікарда, Д. Мортонна, Л. Протт, П. О'Кіфа, К. Кларка, Л. Ліксинського, Дж. Томана, К. Фальконета, К. Форреста, Б.Т. Хоффман, К. Чемберлена, Дж. Шпехта тощо.

Метою і завданням статті є аналіз інституційно-правового забезпечення захисту об'єктів культурної спадщини у Великій Британії в контексті запозичення позитивного досвіду для вдосконалення профільного законодавства в Україні.

Виклад основного матеріалу. На національному рівні держави запроваджують у життя різноманітні моделі реалізації культурної політики, зокрема, щодо захисту та збереження культурної спадщини, кожна з яких має свої особливості. Відповідно до цього застосовуються специфічні засоби й методи збереження і використання пам'яток історії та культури, архітектури та містобудування. У більшості країн здійснюється комплексний підхід до збереження і відродження культурного надбання, наявне ефективне законодавство, що регулює цю сферу. У заходах і проєктах

зі збереження спадщини, часто зі складною структурою фінансування, взаємодіють держава, регіональні і місцеві влади, населення, спеціалізовані громадські та благодійні організації, представники приватного бізнесу.

Особливо цікавим у цьому контексті є досвід створення політико-правових механізмів захисту культурної спадщини у Великій Британії.

Слід сказати, що законодавством зарубіжних держав поняття «пам'ятки історії та культури» визначається по-різному. Деякі країни визнають предмет пам'яткою на підставі наявності особливих історичних, культурних, наукових та інших рис, що надають йому ознак належності до особливої частини національної спадщини.

Велика Британія не має писаної конституції, послуговуючись прецедентним правом. Також у країні відсутній єдиний законодавчий акт, який би регулював питання збереження та захисту історико-культурних об'єктів. Водночас тут уже багато років діють спеціальні закони та інші нормативні акти, які стосуються управління та фінансування цього специфічного сектору [3].

Відповідно до огляду питань охорони пам'яток і споруд, розміщеному на вебсайті англійського парламенту [4], законодавча влада визнала необхідність регулювання зазначеної сфери вже більше століття тому. Перший закон про збереження пам'яток було прийнято у 1882 році. Закон про охорону пам'яток старовини (*Ancient Monuments Protection Act of 1882*) стосувався збереження археологічних та історичних пам'яток у Британії. Ним були запроваджені положення про опікуванню близько 50 доісторичних місць і призначено єдиного інспектора (наглядача) давніх пам'яток. Фактично у Великій Британії саме поняття «пам'ятка» не має особливого охоронюваного змісту і не передбачає якого-небудь державного захисту доти, доки об'єкт не включиться до списку охоронюваних. Отже, визначальним фактором для задіяння правових механізмів захисту й охорони такого об'єкта є його державна реєстрація як пам'ятки культури.

Подальший розвиток законодавства щодо охорони історичних місць і пам'яток у Великій Британії відбувався завдяки окремим актам на початку ХХ століття. Як і в інших державах, найбільш значні зміни в законодавстві відбулися після закінчення Другої світової війни та у другій половині минулого століття. Наприклад, Закон про містобудівне та селищне планування (*Town and Country Planning Act of 1947*) (аналогічні закони були видані й у 1971, 1972 та 1974 роках) започаткував систему обліку будівель і споруд, що мають особливе історичне, архітектурне або культурне значення.

Однак у 1950-х і 1960-х роках майже безперерійно відбувалося знесення поставлених на такий облік будівель, особливо в сільській місцевості, поки Законом про планування 1968 року (*Planning Act of 1968*) не були встановлені нові правила. Цей Закон уперше чітко запровадив концепцію обліку споруд, статус яких відтепер відповідав повному законодавчому обов'язку з догляду та збереження. У цьому зв'язку необхідно згадати також про ще один, більш пізній Закон про планування (Облік будівель та охоронюваних зон) 1990 року (*Planning (Listed Buildings and Conservation Areas) Act 1990*) [5], яким був удосконалений та осучаснений встановлений порядок. Відповідно до нього, Державний секретар наділений правом укладати відповідні реєстри будівель (або їхніх груп, або частини будівлі), які становлять архітектурний чи історичний інтерес, або затверджувати, з певними модифікаціями чи без них, реєстри, створені Комісією з питань історичних будівель і пам'яток Англії (*Historic Buildings and Monuments Commission for England*), іншими громадянами або гро-

мадськими організаціями, що мають відповідні знання для оцінки виняткової значимості об'єкта.

Сьогодні продовжує діяти Закон про історичні споруди та старовинні пам'ятники 1953 року, до якого вносилися численні зміни (*Historic Buildings and Ancient Monuments Act of 1953*) [6]. Ним забезпечується збереження та придбання будівель, що мають винятковий історичний чи архітектурний інтерес, їхнього вмісту та майна.

1979 року побачив світ Закон про пам'ятки старовини та археологічні зони (*Ancient Monuments and Archaeological Areas Act 1979*) [7], який передбачає виявлення, збереження та облік предметів, що мають археологічний або історичний інтерес, та регулювання пов'язаної з цим діяльності. Згідно із цим законом на Державного секретаря покладається обов'язок складати і публікувати реєстри пам'яток національного значення, що охороняються, а також право вилучати пам'ятки з реєстру.

У 1980 році був прийнятий, а у 2007 році доповнений Закон про національну спадщину (*National Heritage Act of 1980*) [8]. Цим актом був заснований Меморіальний фонд національної спадщини (*National Heritage Memorial Fund*) як пам'ять про тих, хто загинув за Велику Британію (у цьому контексті слід також згадати Закон про пам'ятники на полях битв 1972 р.), для надання фінансової допомоги на придбання, утримання та збереження відповідних земель, будівель та об'єктів із винятковим історичним значенням; врегулювання багатьох пов'язаних із цим фінансових і господарських питань.

Законодавство Великої Британії визначає й основні засади інституційного забезпечення охорони культурної спадщини. Наприклад, Законом про національну спадщину 1983 року (*National Heritage Act of 1983*) [9] були створені опікунські ради британських музеїв, а також незалежна організація Комісія з історичних будівель і споруд «Англійська спадщина» (*English Heritage*) як правонаступник кількох старих підзвітних уряду інституцій, що відповідали за історичні місця та пам'ятки. Комісія включає два консультативні комітети: з пам'яток старовини та історичних будівель. Її діяльність спрямована на збереження пам'яток, забезпечення і фінансування охоронних розкопок, організації рятувальних експедицій, контактування із власниками земель, на яких розташовані пам'ятки [10, с. 107]. Згаданий Закон також зробив особливий акцент на сприянні громадському інтересу до всіх аспектів історичного середовища в Англії та Уельсі. Прикметно, що культурною спадщиною Шотландії опікуються інші державні органи, призначені відповідно до закону з аналогічною назвою, прийнятого у Вестмінстері у 1985 році (*National Heritage (Scotland) Act 1985*) [11].

Законом про музеї та галереї 1992 року (*Museums and Galleries Act 1992*) [12] створюються опікунські ради національних галерей (чії члени призначаються прем'єр-міністром не більше як на 5 років), яким переходить власність, визначаються їхні функції, питання наділення земельними ділянками, управління передачі об'єктів до колекцій галерей, музеїв і бібліотек, їх обміну, фінансування цих інституцій та Комісії з питань музеїв і галерей тощо.

Закон про скарби 1996 року (*Treasure Act 1996*) [13] стосується питань ідентифікації об'єктів, знайдених у землях Англії, Уельсу та Північної Ірландії, та визначення наказом Державного секретаря тих, за якими визнається їхнє «видатне історичне, археологічне або культурне значення», регулюються також питання володіння та їх подальшого розміщення, оцінки ринкової вартості, винагороди того, хто знайшов скарб чи власника землі, де було виявлено знайдений об'єкт. Закон також уповноважує Державного секретаря на підготовку й подання для затвердження Парламенту Кодексу – практичного керівництва (*Code of*

Practice), який би містив засади діяльності та конкретні інструкції, що стосуються поводження зі скарбами, і стосувався би як функцій самого Державного секретаря, так і поведінки шукачів скарбів, музеїв чи інших організацій, причетних до зберігання зазначених об'єктів.

Відповідний Кодекс (*Code of Practice on the Treasure Act 1996*) [14] був прийнятий 1996 року та діє сьогодні у редакції 2002 року. Його дія поширюється на Англію й Уельс, окремий кодекс розроблено для Північної Ірландії. Уповноваженою від держави особою, що контролює зазначені питання, документ називає Державного секретаря з питань культури, засобів масової інформації та спорту. Кодекс також містить детальні інструкції щодо поводження зі скарбами шукачам, музеям, коронерам (правоохоронцям) та всім тим, хто має причетність до виявлених давніх об'єктів.

Сьогодні питаннями охорони культурної спадщини у Великій Британії опікується Міністерство цифрових технологій, культури, засобів масової інформації і спорту (*Department for Digital, Culture, Media and Sport*), раніше – Міністерство національної спадщини (*Department for National Heritage*), створене у 1992 році, і зокрема Рада у справах спадщини, яку очолює Державний секретар (міністр).

Як уряд, так і місцеві органи влади є основними суб'єктами охорони історичних і культурних цінностей Великої Британії. Держава володіє і несе пряму відповідальність за схоронність деяких найважливіших в історичному контексті місць.

Однак зазвичай фахівці, описуючи культурну політику Великої Британії, згадують про так звані «принципи витягнутої руки», відповідно до якого британська держава неначе визнає потребу культури в підтримці з державного бюджету, але при цьому не бажає бути повноцінним суб'єктом такої підтримки.

Тож у Великій Британії урядові міністерства відповідають лише за частину історичної та культурної спадщини країни, а за іншу її частину відповідають (і часто платять) інші громадяни та організації [15].

Автор низки ґрунтовних досліджень із питань охорони культурної спадщини в державах англосаксонського права Т. Катаргіна зазначає, що роль державного управління об'єктами культурної спадщини у Великій Британії не є визначальною, велику роль відіграють громадські організації та місцева влада. Останній надана територіальна охорона об'єктів, що передбачає створення охоронних територій, це має вагому суспільну підтримку [16]. Закон про права місцевих органів управління щодо історичних будівель був прийнятий ще у 1962 році [17]. Також Закон про публічні бібліотеки та музеї 1964 року, змінений у 2004 році (*Public Libraries and Museums Act 1964*) [18], покладає на органи місцевої влади під наглядом Державного секретаря завдання забезпечення та підтримки функціонування публічних бібліотек, музеїв і художніх галерей із метою вдосконалення цієї діяльності.

В. Холодок, досліджуючи зарубіжний досвід довірчого управління об'єктами історико-культурної та природної спадщини, констатує, що у Великій Британії збереженням історичної і культурної спадщини опікується не лише уряд, але й церква, монархія, національний траст, групи «друзів», а також залучаються окремі громадяни. Серед безлічі важливих і актуальних форм охорони національної спадщини особливе місце належить довірчому управлінню [19].

У 1895 році був заснований Національний траст – незалежна, неурядова благодійна організація, яка також опікується історико-культурною та природною спадщиною в Англії, Уельсі та Північній Ірландії (Шотландський національний траст був заснований у 1931 році). Його

діяльність була урегульована Законом про національний траст 1907 р. (*National Trust Act of 1907*), а статут і повноваження переглядалися подальшим законодавством. Як зазначає Девід Мортон [15], Національний траст – це, безперечно, найважливіша і найвпливовіша організація в галузі охорони пам'яток у Великій Британії, а також найбільший власник історичної спадщини. Він стежить за схоронністю і підтриманням у належному стані, відає відвідуванням будівель, які становлять історичну цінність, заповідників, інтер'єрів і старожитностей, зразків паркового мистецтва. Зазначені об'єкти та прилеглі землі можуть перебувати у власності трасту або мати інших господарів, за спеціальною домовленістю з якими траст стежить за їхнім станом. Національний траст наділений виключними повноваженнями і правами щодо об'єктів культурної спадщини або земельних ділянок, які перебувають під його юрисдикцією. Згідно з чинним законодавством, продаж власності трасту можливий лише за дозволом британського парламенту [16].

Національний траст не фінансується урядом, натомість користується пожертвами фізичних осіб і комерційних організацій. Основним його доходом є кошти, що сплачуються членами трасту. Слід зазначити, що у ставленні британців до діяльності Національного трасту, у його підтримці проявляється національна ідеологія у сфері охорони та збереження історичної й культурної спадщини країни. Усі народи, які історично населяють Велику Британію, впевнені в тому, що це їхня спадщина і вони (всі разом і кожен зокрема) відповідають за її збереження для прийдешніх поколінь [15]. На користь цього свідчать ті факти, що траст згадують у заповітах, деякі люди у вільний час працюють на благо трасту, збирають кошти на місцях тощо. Парламент із повагою ставиться до цієї структури, яка має неабияку підтримку в суспільстві, адже його членами є мільйони людей.

Шотландія має власну юридичну систему, яка забезпечила функціонування свого національного трасту.

Слід зазначити, що система трасту (від англ. *trust* – довіра), створена у Великій Британії, отримала подальший розвиток у деяких країнах. На основі трастового управління створюються ефективні правові та економічні механізми збереження історико-культурних об'єктів.

Водночас Національний траст у Великій Британії – не єдина форма залучення людей до збереження історичної та культурної спадщини. Є менш масштабні організації, які опікуються якимись окремими об'єктами, зазвичай музеями, галереями тощо, відомі як групи «друзів» зазначених об'єктів. Як і Національний траст, «друзі» – це зареєстровані благодійні організації з відповідним сприятливим податковим статусом. Їхньою метою є збір додаткових коштів, які доповнюють урядове фінансування об'єктів культурної спадщини, для повноцінного їх утримання, а також пропаганда серед громадськості їхньої діяльності.

У Великій Британії накопичено позитивний досвід державної та приватної співпраці. Із представниками приватного сектору укладають довгострокові контракти й угоди на надання послуг, а однією з головних умов є зобов'язання інвестиційного характеру. Така практика показала, що система державно-приватного партнерства в галузі збереження культурної спадщини дає позитивний результат.

Описані вище механізми охорони культурної спадщини у Великій Британії стали можливими з огляду на сприятливий правовий (передусім податковий) клімат, завдяки якому є добре розвиненим так званий «третій сектор» – неприбуткові організації (НПО, британський юридичний термін для них – *charity*; у вузькому сенсі – це власне благодійницькі організації, у широкому – будь-яка некомерційна організація, що «служить суспільним цілям») [3].

Існування представлених організацій свідчить про формування на національному рівні культури «індивідуальної відповідальності», що було б неможливим, якщо вся відповідальність за охорону об'єктів культурної спадщини була би покладена на урядові структури.

Чинне законодавство забезпечує можливість будь-якому громадянину країни стати причетним до збереження історико-культурного надбання, відчути його «своїм» і мати бажання передати наступним поколінням. Податкові пільги є важливим механізмом, що дає змогу залучити як багатих меценатів, так і простих людей.

Окрему роль у питаннях збереження історичної та культурної спадщини країни відіграє англійська церква. Майже половина церков-будинків, що їй належать, визнані архітектурними та історичними пам'ятками 1-ї категорії. Їх підтримка у належному стані фінансується переважно місцевими громадами, самою церквою (близько 17%), іноді урядовими грантами.

Серед новітніх тенденцій розвитку законодавства Великої Британії у сфері охорони культурної спадщини виділяється захист культурних цінностей під час військових операцій. 2017 року був прийнятий Акт про культурні цінності (Збройні конфлікти) (*Cultural Property (Armed Conflicts) Act 2017*) [20], що дозволяє Великій Британії реалізувати Конвенцію про захист культурних цінностей у разі збройного конфлікту 1954 року та протоколи до неї. У британській армії, вперше після Другої світової війни, був створений загін захисту культурних цінностей, що перебувають на територіях ведення бойових дій. До цього підрозділу набираються фахівці, чими цілями має бути забезпечення охорони культурних об'єктів і контакт із місцевою владою, відповідальною за це [21]. Зважаючи на загрози об'єктам культурної спадщини в зоні збройного конфлікту на Донбасі, відповідний досвід є корисним для України та потребує докладного аналізу.

Висновки. Аналіз інституційно-правового забезпечення захисту об'єктів культурної спадщини у Великій Британії показав, що ефективна робота зі збереження історико-культурних пам'яток повинна проводитися комплексно, за партнерства держави, бізнесу, структур громадянського суспільства та окремих громадян, в атмосфері оптимального співвідношення колективної та індивідуальної відповідальності. Для України, незважаючи на істотні відмінності в системі інституційного та законодавчого забезпечення охорони культурної спадщини, корисним може бути британський досвід участі громадськості й благодійних організацій в охороні, реставрації тощо об'єктів, залучення додаткових коштів для фінансування галузі культури, захисту культурних цінностей під час військових операцій.

Список використаної літератури:

1. Мазур Т., Мишак І. Законодавство у сфері охорони культурної спадщини в Україні та Польщі: порівняльний аналіз. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. Київ : Міленіум, 2019. № 1. С. 166–172.
2. Мазур Т. Законодавче забезпечення охорони культурної спадщини у Франції: досвід для України. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2019. № 2. С. 18–27.
3. Культурна сфера в країнах Європи та її правове регулювання. URL: <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/culture/11203>.

4. Preserving historic sites and buildings. URL: <https://www.parliament.uk/about/living-heritage/transformingsociety/towncountry/landscape/overview/historicsites>.

5. Planning (Listed Buildings and Conservation Areas) Act 1990. URL: <https://www.eui.eu/Projects/InternationalArtHeritageLaw/Documents/NationalLegislation/UnitedKingdom/planninngact.pdf>.

6. Historic Buildings and Ancient Monuments Act 1953. URL: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/Eliz2/1-2/49/contents>.

7. Ancient Monuments and Archaeological Areas Act 1979. URL: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1979/46/introduction>.

8. National Heritage Act of 1980. URL: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1980/17/contents>.

9. National Heritage Act of 1983. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1983/47/introduction>.

10. Кузьмич Н. Досвід здійснення державної політики у сфері охорони культурної спадщини в країнах Європейського Союзу. *Актуальні проблеми європейської та євроатлантичної інтеграції України* : мат. регіон. наук.-практ. конф. / за заг. ред. Л.Л. Прокопенка. Дніпропетровськ. : ДПІДУ НАДУ, 2006. С. 107–109.

11. National Heritage (Scotland) Act 1985. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1985/16/contents>.

12. Museums and Galleries Act 1992. URL: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1992/44/contents>.

13. Treasure Act 1996. URL: <https://www.eui.eu/Projects/InternationalArtHeritageLaw/Documents/NationalLegislation/UnitedKingdom/treasureact1996.pdf>.

14. The Treasure Act 1996: Code of Practice (2nd Revision). England & Wales. URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/77532/TreasureAct1996CodeofPractice2ndRevision.pdf.

15. Мортон Д. Як зберегти історичну і культурну спадщину країни. *Дзеркало тижня*. Вип. № 27, 14 липня – 21 липня.

16. Катаргіна Т. Розвиток системи збереження пам'яток історії та культури у Великобританії, США, Канаді (1960–80-ті рр.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.02 / НАН України; Ін-т історії України. Київ, 2001. 20 с.

17. Прокопенко Л., Гевель К. Досвід державного управління у сфері збереження культурної спадщини в країнах ЄС. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2012. Вип. 1 (12). С. 57–65.

18. Public Libraries and Museums Act 1964. URL: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1964/75/introduction>.

19. Холодок В. Довірче управління об'єктами історико-культурної та природної спадщини: зарубіжний досвід. *Вісник Національної академії державного управління*. Київ, 2012. С. 282–288.

20. Cultural Property (Armed Conflicts) Act 2017. URL: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2017/6/contents/enacted>.

21. Британська армія набирає людей в підрозділ захисту культурної спадщини. URL: https://ukr.lb.ua/culture/2016/11/29/352073_britanska_armiya_nabiraie_lyudey.html.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРА

Мазур Тамара Вікторівна – кандидат юридичних наук, заступник Міністра культури України

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Mazur Tamara Victorivna – Candidate of Law Sciences, Deputy Minister of Culture of Ukraine

tv_mazur@ukr.net